in de Vrije Universiteit haar tolk en steunpunt vond. De Kerkelijke zending trachtte de baier des Evangelies ook in onze kolonien te planten. En de geest der Christelijke barmhartigheid waakte op en wist in tal van uitnemende stichtingen hulp te bieden aan gevallenen en armen, aan kranken van lichaam en ziel, aan weduwen en weezen, die van hulpe waren beroofd.

Even arm, even koud, even doodsch als voor een eeuw geleden ons kerkelijk leven was, even rijk, even warm, even bezield staat het thans voor aller oog en dwingt de bewondering zelfs van den vreemdeling af.

We zeggen dit niet om ons te verhoovaardigen. Integendeel, het doel van deze artikelen is juist om het oor te luisteren te leggen aan het *hart* van ons kerkelijk leven en te vragen of die harttonen wel zuiver klinken, hoe bloeiend-gezond het lichaam ook schijnt.

Ook weten we uitnemend wel, dat Christus Bruid nooit zonder vlekken is op aarde. En voor de vlekken ook van ons kerkelijk leven zijn we waarlijk niet blind. Al mag, dank zij de Utrechtsche Synode, de felle broedertwist gedoofd zijn, telkens blijkt, dat aan de liefde, die de band der volmaaktheid is, nog zooveel ontbreekt. Bovenal, het blijft een wonde, een voortdurende smart der ziel, dat Gods erfvolk in ons land, door kerkelijken scheidsmuur gedeeld, in plaats van den gemeenschappelijken vijand te bekampen, zoo vaak door onderling gekrakeel afbreuk doet aan eigen kracht.

Maar al is daarom en om zooveel meer, waar we publiek niet eens over spreken willen, bij ons veel meer de beschaamdheid des aangezichts, dan het roemen in eigen sterkte, tegelijk dringt het geloof ons dankbaar te erkennen, dat de Heere onze God zijn volk weer bezocht heeft, dat Hij in haar diep verval de hutte Sion weer heeft opgericht, dat Hij genade en eere schonk aan het volk dat Hem vreest.

Niet daarin, dat ons Kerkelijk leven nog menige rimpel en vlek aankleeft, schuilt het gevaar. Al blijft het des Christens plicht en roeping om met den Apostel Paulus te jagen naar de volmaaktheid, toch weten we even goed als hij, dat de klacht tot het einde toe blijven zal: gegrepen heb ik het niet. Wie van een volmaakten kerkstaat op aarde droomt, vervalt tot de dweperij der Chiliasten. Niet wij, niet onze beste leidslieden op aarde, maar Christus zelf zal eens zijn Bruidskerk aan den Vader voorstellen als een Bruid zonder rimpel en vlek. En dat niet in deze aardsche bedeeling, maar in het Rijk zijner glorie, wanneer het nieuwe Jeruzalem uit den hemel zal neerdalen, waarin geen ongerechtigheid meer gevonden wordt.

Een gebrekkige Kerk blijft het dus altijd hier op aarde tot de voleinding der eeuwen. Dat belijdt de Bruid zelve waar ze zegt: zie mij niet aan, dat ik zwartachtig ben gelijk de tentgordijnen van Kedar. Elke poging om een volmaakte Kerk hier op aarde te stichten, loopt uit op Labadisme, vernietigt de Kerk, stelt in plaats van de gemeente Gods een groep van enkele geloovigen en eindigt, na een korte roes van overgeestelijkheid, met nog dieper wegzinken in vleeschelijke zonde. Dat toonde het Sion der Wederdoopers. Dat de droeve historie van het Labadisme. Dat zoo menige mystieke secte ook uit onze dagen.

In het gebrekkige, het onvolmaakte, dat Christus' Kerk aankleeft, schuilt dan ook het gevaar niet, waarop we wilden wijzen. Zoolang het hart der Kerk maar gezond is, of wilt ge liever, zoo lang het geestelijk leven maar krachtig werkt, dreigt van een tijdelijke wond in hand of voet geen gevaar. Maar wanneer de stroom van het bloed trager gaat vloeien en de werking van het hart stoornis ondervindt, baat het u niet of uitwendig geen enkele afwijking valt te bespeuren. Een kerk met de zuiverste inrichting, met de heerlijkste belijdenis, met ijver voor barmhartigheid en zending, voor school en wetenschap, maar waarin het geestelijk leven der ziel verslapt, verkwijnt, wegsterft, dreigt veel banger gevaar, dan een krachtig levende Kerk, zelfs al heeft ze met ketterij in eigen boezem en vervolging van buiten te kampen. Er is voor de Kerk geen zwaarder oordeel dan waar Christus tot de gemeente van Sardis sprak: Gij hebt den naam dat gij leeft en ziet, gij zijt dood. Nog liever een Kerk, die als de wilde bergstroom in zijn bruisende vaart allerlei slib en vuil meevoert, dan een Kerk waar de orthodoxie tot ijskorst stolde en het levende water wegvloot.

Nu denken we er niet aan om zoo scherp oordeel over onze Kerken te vellen. Tot lof van Gods genade mag getuigd, dat de prediking des Evangelies ook onder ons nog een kracht Gods tot zaligheid blijkt; dat de stille werking des Heiligen Geestes in menige ziel wordt bespeurd; dat we mannen en vrouwen hebben in wie de vreeze Gods heerlijk blinkt; dat ook onder ons opkomend geslacht menig jongeling en jongedochter wordt gevonden, van wie als van Samuel mag getuigd, dat zij van der jeugd af den Heere hebben gediend. Voor elke overdrijving, voor elk te somber kleuren van het beeld onzer Kerken wenschen we ons wel stiptelijk te wachten. Een vroom pessimisme, dat om zich heen niets dan ellende en bederf ziet, is gewoonlijk teeken van hoogmoedige zelfverheffing. Wie zelf klein en ootmoedig voor zijn God wandelt, zal eer te zacht dan te scherp over zijn medechristenen oordeelen.

Maar de historie der kerk leert nu eenmaal, dat na rijke geestelijke zegening zoo licht inzinking volgt. Opgaan, blinken en verzinken is niet alleen het lot der volkeren, maar ook van de gemeente op aarde. Op den vloed volgt altijd weer de eb. Na den zomer komt telkens weer de winter. Zoo is het in de ziel van Gods kind. Zoo is het ook in de Kerk van Christus.

En al weten we dat dit niet anders kan; dat na de Apostolische Kerk in al haar zuiverheid de ontaarding der Roomsche Kerk kwam; dat na de Reformatie, toen het bederf van Godes Kerk weer was verwijderd, de eeuw van rationalisme en revolutiegeest volgde; toch blijft het de roeping van Gods volk om tegen die inzinking en wegkwijning in te worstelen en het bederf te stuiten met alle krachten die God ons schonk.

Een Gereformeerde Kerk mag nooit tevreden zijn met wat ze bezit. Ecclesia Reformata semper reformanda est, was daarom de vrome leus onzer vaderen. Een Kerk, die gereformeerd is, moet altijd doorgaan met reformeeren.

Reformeeren niet alleen uitwendig, door de beginselen van Gods Woord steeds zuiverder toe te passen in haar kerkinrichting, te belijden in haar Confessie, te handhaven tegenover de wereld.

Maar ook reformeeren inwendig, doordat de zonden worden afgebroken, het geloofsleven tot rijker bloei komt, de gemeenschap met God steeds inniger en teederder wordt gesmaakt.

Het machtige middel, dat God daartoe aan zijn gemeente schonk, is de prediking des Woords.

En de vraag, waarvoor we onze lezers wilden plaatsen, is of de bediening des Woords genoeg aan dien heiligen, dien nooit af te laten eisch voldoet.

Prediking van de vastigheid des verbonds ontbreekt in onze dagen niet. De heerlijke en rijke verbondsbeschouwing der gemeente, door onze vaderen aan de Schrift ontleend, wint steeds meer veld.

Dat is uitnemend.

Wie het verbond loslaat houdt geen sacrament des doops, geen organisch verband der geslachten, geen christelijke opvoeding, geen gemeente meer over.

In de verbondsidee schuilt de kracht van ons Calvinisme tegenover Doopersch subjectivisme en Methodistischen bekeeringsijver.

Maar èn de Schrift en onze vaderen hebben bij die verbondsbeschouwing altoos den *eisch tot zelfonderzoek* gevoegd.

Beide kunnen en mogen niet gescheiden worden.

Tegen de verbondsmatige prediking, gelijk men het noemt, hebben we daarom geen het minste bezwaar.

Integendeel.

Hoe beslister, hoe krasser, hoe onomwondener de verbondsleer onzer vaderen weer heel de prediking doordringt, hoe liever het ons zijn zal. En we rekenen het ons zelf tot een eer, dat de *Heraut* niet het minst er toe bijdroeg om die verbondsleer weer in onze Kerken in te dragen.

Mits het nooit vergeten worde, dat ook deze medalje haar keerzijde heeft. Dat de mensch niet scheiden mag, wat God zelf in Zijn Woord heeft vereend. Dat naast de verbondsprediking tot onze vertroosting ook even beslist en even ernstig de eisch tot zelfonderzoek tot onze waarschuwing moet uitgaan.

Uit de Pers.

In *de Tijd* stond onlangs een zeer belangrijk artikel over de scheiding tusschen Staat en Kerk.

Nadat dit hoofdorgaan der Roomschen herinnerd had, dat volgens „den Katholiek" volstrekte scheiding van Kerk en Staat *in beginsel* altijd te verwerpen blijft, erkent het toch dat *in de practijk* een eerlijke scheiding tusschen beide de voorkeur verdient boven de afhankelijkheid der Kerk van een haar vijandige staatsmacht.

Een eerlijke scheiding, welke aan de Kerk de vrijheid, dus ook de noodzakelijke middelen, laat, om alleen hare taak te vervullen, verdient zeker de voorkeur boven een toestand, welke de Kerk afhankelijk maakt van eene haar vijandige Overheid, welke, in stede van steun en medewerking te verleenen, geen ander doel heeft, dan òf haar-zelve en hare dienaren te brengen tot een toestand van smadelijke dienstbaarheid, òf — nog erger — haar, als dit mogelijk ware, een volslagen ondergang tegemoet te voeren.

Wij kunnen ons dan ook zeer wel voorstellen dat in Frankrijk goede Katholieken gevonden werden, die ziende hoe het Concordaat, geheel in strijd met de bedoelingen, daaraan ten grondslag liggende, door opeenvolgende Kabinetten van godsdiensthaters en ongeloovigen van de meest onverdraagzame soort, werd misbruikt, om de Kerk meer en meer te knevelen en in minachting te brengen, de afschaffing van dat Concordaat, het welk meer en meer een hatelijk dwangjuk was geworden, van ganscher harte verlangd hebben.

De vrijheid gelijk in Noord-Amerika, waar Kerk en Staat gescheiden zijn, doch van beide zijden gevoelens van welwillendheid en eerbied de gedragslijn der beide groote machten ten opzichte van elkander bepalen, moest dezen Franschen wel hoogst begeerlijk toeschijnen.

Of het onmogelijk zou geweest zijn, ook in Frankrijk tot zulk een toestand te geraken?

Zeker niet, indien bij de vertegenwoordigers en machthebbers van den Staat de eerlijke bedoeling had voorgezeten, die scheiding tot stand te brengen op een wijze, welke rekening hield met de belangen der Kerk; dus in de eerste plaats zóó, dat het ook na de scheiding aan de Kerk mogelijk zou blijven te bestaan en haren arbeid zonder belemmering van Staatswege, voort te zetten.

Dat de Fransche Regeering, ware zóó hare bedoeling geweest, zich had behooren te wenden tot den Paus om in samenwerking en overeenstemming met dezen het moeilijk werk der scheiding tot stand te brengen, spreekt van zelf voor ieder, die een oogenblik nadenkt over het karakter der Katholieke Kerk, als hiërarchie met éénhoofdig bestuur.

De onwil der Fransche Regeering om de Kerk in haar eigen karakter te erkennen en dus overleg te plegen met haar Hoofd is in dezen het sterkste bewijs van de oneerlijkheid harer bedoelingen.

Wat in dit artikel echter het meest de aandacht trekt, is wat *de Tijd* meêdeelt aangaande de Roomsche Kerk in Brazilië:

Dat het bij goeden wil harerzijds mogelijk geweest ware tot een ander en gelukkiger resultaat te komen, bewijst een sterk sprekend voorbeeld van latere jaren, dat van Brazilie.

Zoolang Brazilië aan Portugal toebehoorde en later een eigen monarchie vormde, waren Kerk en Staat dáár ten nauwste verbonden. De Katholieke Kerk was Staatskerk, hare besluiten en uitspraken, ook de vonnissen van de kerkelijke Overheid werden door het Staatsgezag ten uitvoer gelegd. Aan officieel eerbetoon ontbrak het haar volstrekt niet.

Dit nam evenwel niet weg, dat vooral in latere jaren, aan hare werkzaamheid door een heerschzuchtige en achterdochtige overheid allerlei beletselen werden gesteld.

Wij noemen slechts de willekeurige uitoefening van het zoogen. recht van placet bij de afkondiging van pauselijke en bisschoppelijke stukken; het langdurig onbezet laten van bis choppelijke zetels, terwijl alle benoemingen van bisschoppen en herders van de burgelijke overheid afhankelijk waren; het bemoeilijken van de betrekkingen der bisschoppen, die zonder toestemming dierzelfde overheid hun bisdommen niet mochten verlaten, met den H. Stoel; het stelselmatig tegenwerken der geestelijke orden, die alleen met speciale vergunning. novicen mochten aannemen, of vreemdelingen in hare huizen mochten toelaten, enz. enz. Ondanks al den luister, waarmede de Kerk zich uiterlijk omgeven zag, was dan ook het katholieke leven in Brazilië kwijnend en dreigde meer en meer in uiterlijke vormen (prachtige processies op hooge feestdagen, enz.) te verloopen.

In 1890 barstte de revolutie uit, die aan het bestaan van het keizerrijk een einde maakte. De Republiek, welke de plaats daarvan innam, decreteerde onder den invloed van liberale beginselen, terstond de scheiding van Kerk en Staat.

Hoewel zeer zeker bij de vrijmetselarij, welke zeer krachtig tot het besluit medewerkte, en bij enkele partijhoofden de haat tegen de Kerk groot was en door dezen met het uitspreken der scheiding wel degelijk een oorlogsdaad bedoeld werd, was het er echter verre van af, dat deze gevoelens door de meerderheid van het volk en zijn vertegenwoordigers gedeeld werden. De Staat zou neutraal worden, doch het volk wilde katholiek blijven.

Bij het tot standbrengen der scheiding dan ook geen spoor van vijandelijkheid. Een voorstel tot verbreking der officieele betrekkingen met den H. Stoel werd met groote meerderheid in het Parlement verworpen; zelfs werd op verzoek der Regeering de pauselijke internuntiatuur te Rio de Janeiro tot nuntiatuur verheven. Zonder eenige chicanes werd het eigendomsrecht van de Kerk op alle gebouwen, tot den eeredienst bestemd, met inbegrip van pastorieën, seminariën, bisschoppelijke paleizen, stichtingen, kerkelijke inkomsten, enz. erkend. Evenzoo het recht om in de toekomst voor verschillende doeleinden goederen te verwerven en zelfstandig te beheeren. Alle voorschriften, welke de vestiging en de werkzaamheid der geestelijke orden bemoeilijkten, werden opgeheven. enz. Hiertegenover stond, dat de staatssubsidiën, tot dusver aan de dienstdoende geestelijken verleend, werden ingetrokken. Een bezwaar van beteekenis schijnt dit echter niet opgeleverd te hebben, de toelagen waren gering, en in korten tijd heeft de offervaardigheid der geloovigen deze door vrijwillige bijdragen vervangen.

Het eerste collectieve schrijven der Braziliaansche bisschoppen aan hunne geloovigen, nadat de scheiding voltrokken was, klinkt dan ook meer als een triomfkreet over het slaken van boeien en het herwinnen der vrijheid, dan als een weeklacht over verloren inkomsten en voorrechten.

Een zeer krachtige vernieuwing en katholiek leven valt sedert in Brazilië waar te nemen, waartoe in hooge mate mate hebben bijgedragen de religieuzen, welke sedert uit verschillende landen van Europa daarheen vertrokken zijn, om het kloosterleven, hetwelk onder den invloed van het vroegere regiem in een toestand van treurig verval was geraakt, weder op te beuren en te versterken en om door woord en voorbeeld de bevolking uit den toestand van geestelijke loomheid en onverschilligheid, waarin zij voor een groot deel verkeerde, op te wekken. Nederlandsche Redemptoristen, Franciskanen en Carmelieten e.a. zijn sinds eenige jaren met vrucht tot dat doel werkzaam.

Terwijl de slotsom, waartoe dit alles leidt, door *de Tijd* aldus wordt saamgevat:

Alles te zamen genomen, mag geconstateerd worden, dat in Brazilië de gevolgen der scheiding van Kerk en Staat gunstig zijn gebleken; de eerbied voor godsdienst, Kerk en geestelijkheid zijn daár bepaald toegenomen, sedert de belemmeringen van een tyrannick bestuur uit den weg geruimd werden.

Natuurlijk doet dit niets af aan de waarheid der principieele beschouwingen, waarmede wij dit artikel aanvingen. Het bewijst alleen, dat scheiding van Kerk en Staat niet altijd en niet in alle omstandigheden door de Katholieken als een ramp voor hunne Kerk behoeft gevreesd te worden.

Ook voor Frankrijk, gelooven wij, zou mogelijk geweest zijn, hetgeen mogelijk is gebleken voor Brazilië; daarvoor echter zou een geheel andere geest vereischt worden bij de leidende politici en bij de meerderheid der Fransche volksvertegenwoordiging Of echter de Voorzienigheid, gelijk reeds zóó vaak geschiedde, niet ook hier uit het kwade het goede zal doen geboren worden, wellicht ook de vijanden der kerk met al hun vijandschap en booze plannen tot de verheffing dier zelfde Kerk zal doen medewerken? — — — Wij blijven hopen!

Mogen we diengenen onder ons, die van officieele erkenning en Staatsprotectie voor de Kerk alles verwachten, dit artikel ter overdenking aanbevelen.

Waar zelfs een Roomsch orgaan, dat principieel de scheiding van Staat en Kerk veroordeelen moet, tegelijk erkent, dat in de tegenwoordige omstandigheden die scheiding voor de Kerk eer ten voor- dan ten nadeele is, is er voor ons geen reden om naar Staatsprotectie terug te verlangen.

Trouwens, onze vrije Kerken in Europa hebben dezelfde ervaring opgedaan als de Roomsche Kerk in Brazilië. En de invloedrijke positie en krachtige ontwikkeling der Christelijke Kerk in Noord-Amerika, waar de Staat de Kerk geheel „vrij", laat, zijn wel het beste bewijs er voor, dat de Kerk dan het beste gedijt, als ze niet op den Staatsarm steunt, maar alleen op de geestelijke kracht, die Christus haar schonk.

Officieele Berichten.

Zondag 7 Oct. had onze gemeente het voorrecht te vernemen, dat onze geliefde Leeraar, Ds. G. H. de Jonge, voor zijne roeping naar de gemeente te Zalk vrijmoedigheid gevonden heeft te bedanken.

Dat zijn arbeid, die onder ons in zegening is, onder 's Heeren gunst nog lang bestendigd blijve, is de hartelijke wensch der gemeente.

Namens den Kerkeraad:
J. Verhoeff, *Scriba.*

Zonnemaire, 8 Oct. 1906.

Classe 's Gravenhage.

De kerkeraad der Gereformeerde kerk van 's Gravenhage bericht, dat de Classe 's Gravenhage D. V. vergaderen zal te 's Gravenhage op Dinsdag 30 October a.s. gewone tijd en plaats. Punten voor het Agendum worden ingewacht vóór Dinsdag 16 October e.k. bij den Scriba, van Speijkstraat 105, 's Gravenhage.

Namens den Kerkeraad voorn.:
C. Lion Cachet, *Scriba.*

Den 30sten September had de officieele ingebruikneming plaats van het kerkgebouw der Geref. Kerk te Aalsmeer.

Wij hadden hier geen geconstitueerde kerk, maar door 's Heeren goedheid en trouwe kwam zij ook hier tot openbaring.

Het kerkgebouw, dat zoowel in als uitwendig een prettigen en vriendelijken indruk geeft, kan zoo ongeveer 400 personen bevatten en was zoo goed als geheel gevuld.

Deze dag was ook de aangewezene waarop de ambtsdragers der gemeente die 20 September gekozen waren, in hun ambt zouden worden bevestigd.

Hiertoe was tot ons overgekomen Ds. B. van Schelven van Amsterdam, die ze aan de gemeente verbond naar aanleiding van 1 Timoth. 3 vers. 14 en 15.

De gemeente is klein in haar begin; naar wij hopen is hier voor haar nog een schoone toekomst. Zien wij nu alreeds in het kleine 's Heeren groote daden!

Buitenland.

Engeland. Voortgang der moderne Theologie. - Een gezonde Theologie noodig. Ritualistische uitingen.

Het „Down grade" proces, dat de vrije kerk van Engeland doet afglijden van het fundament dat eenmaal gelegd werd, gaat steeds door. Dit blijkt uit het feit dat de president van de Londensche vereeniging van predikanten der congregationalistische kerk, de predikant R. J. Campbell, voor genoemde vereeniging dezer dagen een voordracht hield, waaruit blijkt dat deze leeraar over den val, de zonde, de verzoening, het oordeel en de persoon van den Christus denkbeelden koestert, die hem als een voorstander der moderne theologie deden kennen. Van den val is, volgens dezen predikant, niets gebeurd; de zonde is slechts zelfzucht; er bestaat geen erfzonde; wat de verlossing aangaat, noemde hij hen verlost die trachtten te leven voor God, dat is voor liefde, dat is voor het gemeene welzijn in plaats van voor zich zelven en stoffelijk gewin. Voorts sprak deze prediker als zijne overtuiging uit, dat de voorstelling van vergeving van zonde door het geloof in het volbrachte werk van Jezus „onwaar en onredelijk" was, gelijk zij ook weersproken werd door de feiten van het leven.

Zoo ging Rev. Campbell voort. Op een volgende vergadering zullen zijne stellingen behandeld worden; doch het feit dat de president van een vergadering van Congregationalistische predikanten met zulke leeringen durfde voor den dag komen, is sprekend genoeg. Als men weet dat de Congregationalistische kerken de kerken der Independenten zijn, tot welke eenmaal een Cromwell behoorde, dan beseft men hoe het tegenwoordig geslacht verschilt van dat van drie eeuwen geleden. Toen de bekende Baptistische predikant C. H. Spurgeon besloot met de Unie der Baptistische kerken te breken, wijl daarin de „Down Grade" beweging zulke vorderingen gemaakt had, zeide hij, dat het bij de Congregationalisten nog treuriger gesteld was dan bij de Baptisten. Dit wordt nu wel bewaarheid.

Het verbaast ons daarom niet, dat „The Christian", met het oog op het bovenstaande, uitroept: „Het is zeer duidelijk dat een van de schreiende behoeften van dezen tijd is een gezonde Evangelische Theologie, gegrond op de Heilige Schrift en de ervaring".

Daartegenover staat helaas, dat in de Engelsche Episcopaalsche kerk de beweging naar Rome steeds breeder afmetingen aanneemt In het hoofdorgaan der Ritualisten, de *Church Times*, vond men dezer dagen betoogd, dat in de tweede phase van „Catholic Revival" te veel nadruk gelegd was op de ceremoniën of uitwendige plechtigheden, en dat er te weinig gelet werd op de leer. Wij behooren, zoo zegt dit blad, onze idealen meer gedurig in het oog te houden en moeten voor de verwezenlijking met meer volharding arbeiden. En er kan geen hooger eer zijn dan de herstelling van het dagelijksch offer op de altaren van Engeland. Als in deze meer krachtige vooruitgang te bemerken was, zouden wij er wel vrede mede hebben, dat wij de ceremoniën lieten wachten.

Hetzelfde blad heeft ook eene agitatie op touw gezet ten gunste van een „ongehuwde geestelijkheid". Zoekt men hierdoor den verbindingsschakel met Rome te verkrijgen? Het blad wijst er op dat het huwelijk en de minnarij voornamelijk de laatste, een altijddurend thema zijn voor „vulgaire apot en schertsende satyre". Een beter argument schijnt de toenemende armoede van een groot deel der Engelsche predikanten bij de Staatskerk. Doch zou het niet beter zijn als er gewezen werd op het feit, dat vele bisschoppen in weelde kunnen leven, terwijl een menigte vicars" of hulppredikers een armelijk bestaan hebben? Ook zou het volgens ons niet te onpas zijn, dat men zulke minimum lijders te hulp kwam door de leden der kerk op hunne verplichting ten opzichte van de dienaren des Woords te wijzen.

In elk geval komt het ons voor, dat het pleiten voor den ongehuwden staat der predikanten of „geestelijken" (clergy) gelijk zij in de Anglicaansche kerk genoemd worden, enkel voortkomt uit de zucht om de kerk van Rome in alles gelijkvormig te worden.

Duitschland. Partijdige benoemingen.

In den laatsten tijd werd er zeer geklaagd over het feit, dat de Pruisische regeering slag op slag liberalen of modernen tot hoogleeraren aan Theologische faculteiten benoemde. Zoo is het nu pas weer geschied, dat aan de Theologische faculteit te Marburg naast een tweetal modernen, Herrmann en Rade, nog een derde in de persoon van den licenciaat Knopf, die als een echte Ritschliaan bekend staat, tot hoogleeraar benoemd werd. Het ministerie beweert wel steeds, dat het rechtvaardig handelt en geen Theologische partij bevoordeelt, maar de feiten toonen aan dat dit wel het geval is.

Nu wordt daarover in „conservatieve" kringen sterk geklaagd, en men spreekt er zijn verwondering over uit, dat geen lid van de Pruisische Kamer van afgevaardigden daarover het ministerie interpelleert. Dit is te meer te betreuren, wijl het Pruisische ministerie in een officieuse verklaring erkend heeft, dat in de laatste tientallen jaren bloeiende Theologische faculteiten onder den invloed der moderne Theologie zijn gaan kwijnen. Faculteiten buiten Pruisen als die van Tubingen en Leipzig, hebben de faculteiten van Berlijn en Halle uit de eerste plaats die zij innamen, verdrongen. Maar desniettegenstaande heeft het Pruisische ministerie van eeredienst er geen bezwaar tegen om aldoor moderne professoren te benoemen. Doch tot hiertoe blijft het bij klagen en wordt de hand niet aan den ploeg geslagen om een beteren toestand te verkrijgen. Zouden de »Gemeinschafts-kreise" eerst bijna al het bloed uit het lichaam der Evangelische landskerk moeten afgetapt hebben vóórdat men er toe besluit andere wegen te bewandelen?

Winckel.

Voor Kinderen.

TWEE WERELDEN.

Een medewerkster.

II.

Op zekeren dag zat Rika in het tuintje voor het huis. Zij breide, gelijk wel meer, kousen voor een gezin met vele kinderen, dat op Zandhoeve woonde en waarvan de jonge leden heel wat „sleten aan de voeten" zooals de huisvrouw zei. Ze bedoelde het natuurlijk anders.

Terwijl Rika daar zat, hoorde zij iemand voorbij gaan.

Zij keek op en ontwaarde een heer, dien ze nog nooit op het dorp gezien had. Hij was in een luchtig zomerpak en droeg een stroohoed, die een gelaat overschaduwde, dat er heel vriendelijk uitzag. Rika was dan ook in 't minst niet verlegen toen de vreemdeling, dicht bij haar gekomen, voor het hek staan bleef en zei.

„Kunt u mij ook zeggen, wat dit voor een huis is?"

Die vraag was al zoo dikwijls door anderen gedaan dat Rika het antwoord er op, als 't ware uit het hoofd kende, en vlug antwoorde:

„Dit huis heet de Zandhoeve, naar de boerderij van een vroegeren bewoner, die het bij uitersten wil bestemde tot woningen voor eerzame dorpsgenooten. De oude naam moest echter behouden blijven."

„Wel, meisje, dat heb je netjes opgezegd", sprak de heer glimlachend, maar nu wou ik nog wel wat meer weten".

„Ja mijnheer, dan zal ik even iemand roepen", zei Rika, „komt u maar hier".

Zij gaf den vreemdeling een tuinstoel en ging binnen. Weldra keerde zij terug vergezeld door grootvader. De heer groette den ouden man zeer beleefd en vroeg of hij eens komen mocht, op een gelegen dag, om iets naders omtrent de Zandhoeve te vernemen. „Ik heb," zei hij, „wel het een en ander daarover gehoord, maar weet het rechte niet. Ik ken iemand die veel schrijft, wat ik dan laat drukken in bladen of in boeken. Zoo zou ik nu ook graag wat over de Zandhoeve vertellen, dat belangrijk is. Misschien wilt u me wel iets meêdeelen. Ik heb op mijn eerste vraag al zulk een duidelijk antwoord gekregen, dat ik niet twijfel of ik mag nog wel meer hooren".

„Ja, mijn kleindochter weet wel haar woord te doen", zei de oude man. „Ik ben de Vader van de Zandhoeve, zooals ze dat hier noemen. Ik zal de heeren vragen of ze goedvinden, dat ik u, als 't kan, alles vertel wat u weten wilt. Als u dan de volgende week of zoo eens terugkomt, zal alles wel goed loopen".

De heer stond op, en terwijl de grootvader hem uitliet sprak hij:

„Uw kleindochter is een meisje om trotsch op te zijn, mijnheer. Zij weet haar woord te doen en ook hoe men iemand moet ontvangen. Daar ontbreekt bij dorpskinderen dikwijls veel aan. Nu, zij ziet er dan ook niet als een boerenkind uit en is zeker heel goed opgevoed".

„Och, we zijn maar eenvoudige menschen", antwoordde de oude man. „En mijn kleindochter is, zooals het den Heere God beliefd heeft, haar te maken. 't Is maar goed dat zij niet heeft gehoord wat u daar van haar zei".

De heer keek den „vader" eenigzins vreemd en met een medelijdend lachje aan, doch zei alleen:

„Nu beste vriend tot den volgenden week Dinsdag over acht dagen; is dat goed? 'k Heb er natuurlijk graag wat voor over.

„Dat is niet noodig mijnheer" zei vader, en zoo namen zij afscheid van elkaar.

* * *

De bepaalde week brak aan.

De heeren hadden er niets tegen gehad, dat over de Zandhoeve eens iets zou worden geschreven. Er moest dan echter bij, zoo zeiden zij tot vader, wie de bestuurders waren, en ook dat het hun zooveel zorg en werk kostte de stichting goed te besturen. Vader beloofde te zullen zorgen, dat dit er ook inkwam.

Om echter alles duidelijk te maken was het noodig allerlei oude papieren te hebben, vooral één over den oorsprong van de Zandhoeve. De oude man kreeg daarom een heelen bundel papieren thuis, die hij moest lezen of laten lezen, maar niet uit zijn handen geven. Zelf moest hij ze maar eerst eens inzien om van alles op de hoogte te zijn, als de vreemde heer kwam, wiens naam en adres de heeren ook weten moesten.

Grootvader was wel wat verlegen met de zaak. Hij had in zijn jonge jaren huizen getimmerd en juist niet veel boeken gelezen, en nog minder oude papieren en geschriften. Hij zag den bundel eens aan en toen in. 't Waren meest oude gele papieren, ook perkamenten, sommige met groote zegels in roode en in zwarte was.

't Ergste was wel, dat enkele letters die er op geschreven stonden soms heel onduidelijk waren geworden, en vooral dat het zoo'n rare taal was, heel wonderlijk gespelde woorden, of ook allerlei vreemde, die vader niet begreep, of lange zinnen waar hij niet uit kon komen.

De goede man raakte met de zaak verlegen. Hij kon wel den dominee of den schoolmeester in den arm nemen, maar 't was de vraag of de heeren dit zouden goedkeuren. Ook vond hij het wel wat raar om te zeggen, dat hij, de vader van de stichting, van al wat in die papieren stond zoo weinig wist, al kon hij dit niet helpen. En dan was er nog al uitlegging voor hem noodig, die hij misschien niet naar zijn wensch zou krijgen.

Doch eindelijk kwam een gedachte bij hem op. Rika kon hem helpen. Zij had op school goed geleerd, las veel en kon met allerlei terecht. Waarom ook niet hiermeê? Zijn zoon die veelal van huis was, kon hem reeds daarom niet helpen, en zijn dochter al evenmin.

Zoo kreeg dan Rika de taak als uitlegster en secretares misschien wel voor grootvader te dienen. Zij had hem zeer lief, en nam dus graag op zich het eens te beproeven. Al spoedig vond zij dat het werkje lang niet onaangenaam was. Wel was het soms heel vervelend oude brieven te lezen, maar het schrift was op zichzelf nog al leesbaar, soms zelfs heel mooi en als zij 't dan grootvader voorlas en hij 't uitlegde, begreep zij ook meestal spoedig wat er bedoeld werd. Alleen vatte Rika niet, waarom de menschen vroeger zoo onnoodig veel woorden gebruikten, en sommige dingen twee, ja wel driemaal zeiden.

Nadat eenige brieven waren gelezen kwamen zij aan een stuk, dat in een zwaren, lederen band gebonden was, en met rood zijden koorden afgesloten.

„Dat is het stuk over de stichting van Zandhoeve" zei Grootvader: „ik geef dit liefst niemand in handen. Want het is veel waard. Je moet dit maar voorzichtig en netjes overschrijven Rika."